

80 jaar bevrijding

Tijdens het eerste weekend van november vinden in en rond Knokke-Heist verschillende huldes en de befaamde Bevrijdingsmars plaats om de bevrijding van de streek te herdenken.

Tekst Isabelle Vander Heyde Beeld Collectie HEY Museum

Woensdag 1 november 1944, klokslag 10 uur, de Canadese soldaat Francis Foley staat voor het Hotel Prins Boudewijn en geeft de boodschap “*Sunray sunray, all clear*” door aan zijn bevelhebber. Vier woorden die het officieel maken: Knokke is bevrijd. Het zal nog een dag duren voor de beschietingen vanuit Heist en Duinbergen ophouden, waar Georgette Nobus zich met haar vijfjarige zusje in een bunker onder het Astridplein schuilhoudt. Ze is er enkele dagen eerder op haar blote voeten heen gevlucht. Artillerievuur en rennende voetstappen weerklinken onophoudelijk boven hun hoofden. En plots stormt een Duitse officier de bunker binnen: “*Der Krieg ist fertig!* De oorlog is voorbij. Nu begint voor ons de miserie, maar ik wens jullie toch het allerbeste toe.” Eens buiten staan Georgette en haar lotgenoten oog in oog met Canadese soldaten, die hen meteen chocolade toestoppen. Euforie, maar na drie dagen in de bunker kijkt het gezelschap verwilderd rond. Ze ziet slager Richard Vanbellegem een zwaargewonde soldaat richting Knokke duwen in een kruiwagen. Knokke, als voorlaatste gemeente in België, heroverd. Op 3 november volgt Zeebrugge.

HERDENKING

Tachtig jaar later halen de broers Danny en Freddy Jones, de zonen van Georgette Nobus en tevens de bezielers van het For Freedom Museum in Ramskapelle, samen met Danny Lannoy en Dirk Overstraete van de heemkundige kring Cnocke Is Hier, herinneringen op aan het einde van wat ondertussen bekendstaat als de Slag om de Schelde. Dirk Overstraete en Danny Lannoy vormen de drijvende kracht achter de jaarlijks terugkomende Canadese Bevrijdingsmars, een wandeltocht van 33 kilometer als eerbetoon aan de burgerslachtoffers en de buitenlandse strijdkrachten die Knokke-Heist in 1944 bevrijdden. Die vindt in 2024 voor de 50ste keer plaats tijdens het eerste weekend van november, en gaat traditiegetrouw gepaard met verschillende huldes. Dit jaar starten de herdenkingen op vrijdag 1 november in Nederland, gevolgd door een optocht en herdenkingsdienst op 2 november in de H. Margaretha kerk in Knokke-Heist. Die dag vinden ook een bloemenhulde in het Canadese kerkhof in Adegem plaats, waar 1119 Commonwealth-soldaten begraven liggen, en een ontvangst van het Canadese Contingent in het For Freedom Museum. 3 november staat dan weer

volledig in het teken van de Bevrijdingsmars: de tocht begint in het Nederlandse Hoofdplaat, waar de Canadezen hun winnende offensief inzetten, en slingert zich doorheen de polders richting Knokke-Heist. Naar aanleiding van de tachtigste verjaardag van de bevrijding en de vijftigste mars op rij, wordt op 23 november eveneens het “80 – 50” concert georganiseerd in het casino van Knokke-Heist, met onder andere optredens van de Koninklijke Harmonie Sint-Cecilia en de For Freedom Pipes & Drums. Tijdens de herfstvakantie verandert Knokke-Heist eventjes in Maple Leaf City en sieren duizenden Canadese vlaggen de straten, want de geschiedenis is nog steeds springlevend. “Elke lokale familiehistorie is erdoor getekend, iedereen heeft een oorlogsverhaal dat, net als het offer van zoveel Canadezen, niet vergeten mag worden. Dat zal ook niet snel gebeuren, want de volgende generatie staat al klaar om het van ons over te nemen,” aldus Lannoy.

POUR LA GRANDE HISTOIRE

De Slag om de Schelde, en meer specifiek de strijd om de Zwinvlakte, wordt vaak als een voetnoot in de geschiedenis behandeld terwijl ze cruciaal is geweest voor de afloop van de Tweede Wereldoorlog. Nadat de Geallieerden op 6 juni 1944, D-day, in Normandië landden, werden Frankrijk en België aan een sneltempo bevrijd. De Canadezen kregen daarbij de opdracht om de kustregio's te heroveren. Drie maanden na D-Day kwam de haven van Antwerpen in geallieerde handen, een extreem strategisch punt voor de bevoorrading van de legers op het Europese continent. De Duitsers, verschanst in Walcheren, Zuid-Beveland en de Zwinstreek gaven zich echter niet gewonnen en zetten alles in om de Scheldemonding en de oevers van de Schelde te blijven controleren. In dit kader riep Hitler onze Zwinvlakte uit tot laatste vesting, de *Festung Schelde-Süd*, en beval hij Generaal-Majoor Knut Eberding om die tot zijn laatste snik te verdedigen. Aan Canadese zijde kreeg Generaal-Majoor Dan Spry dan weer de loodzware opdracht om deze *Festung Schelde-Süd* te breken met hulp van Britse en Poolse troepen: Operatie Switchback ging van start ... maar liep niet meteen van een leien dakje. Oorspronkelijk werd geprobeerd via het binnenland het Leopoldkanaal bij Moerkerke over te steken, maar die insteek mislukte. Daarom werd de aanval vanuit Terneuzen ingezet. Amfibievoertuigen, de zogenaamde Buffalo's en Terrapins, brachten Canadese eenheden in de nacht van 9 oktober al

over de Schelde op twee plaatsen langs de dijk ten oosten van het Nederlandse dorpje Hoofdplaat. Het was een complete verrassing voor de Duitsers, maar desondanks was de strijd gruwelijk. Polderdorpjes als Driewegen, IJzendijke, Breskens en Schoondijke vielen dan wel als dominosteentjes, maar betaalden daar een zware prijs voor: ze werden quasi met de grond gelijk gemaakt en er vielen bijna evenveel burgerslachtoffers als soldaten. Op 31 oktober werd het Uitwateringskanaal in Retranchement overgestoken ter hoogte van de in der haast opgezette Hickmanbrug, vernoemd naar sergeant Jack L. Hickman die er die dag sneuvelde. Dat bleek uiteindelijk de vrijgeleide naar Knokke: Canadese M10 artilleriestukken en Britse tanks van de 79ste Armoured Division kwamen via het Hazegras de gemeente in. Honderden Duitsers gaven zich over en uiteindelijk zwichtte ook Eberding, die zich in het Binnenhof verschanst had. Tot zover de slag om de Zwinvlakte, aldus de geschiedenispagina's die er niet meer dan vijf zinnen aan wijden.

POUR LA PETITE HISTOIRE

Het For Freedom Museum, Cnocke Is Hier en de Bevrijdingsmars zijn er om de ontelbare overgeslagen pagina's in te vullen. Dat gebeurt aan de hand van persoonlijke getuigenissen, naslag- en archiefwerk. Mensen als Gerard Adriaenssens hebben veel informatie bewaard. Hij was landbouwer, verzetsstrijder en latere paracommando, en kwam als bestuurslid van Cnocke Is Hier in de jaren '70 op het idee van de Bevrijdingsmars. Dan was er ook Karel Aernoudts, auteur van *Waar De Rode Klaproos Bloeit*, die na de oorlog zelfs contact heeft gelegd met Generaal-Majoor Eberding. “We zijn de fotografen van toen ook veel verschuldigd,” zegt Freddy. “Foto's die tijdens de bezetting stiekem uit een raam werden genomen en waarvan we nog steeds niet weten wie erachter zat, maar ook de beroepsfotografen van Knokke-Heist. Warlop en Dhondt maakten bijvoorbeeld steeds een dubbeltje wanneer de Duitsers, die uiteraard alles documenteerden, hun filmrollen bij hen kwamen ontwikkelen. Daar is echt een schat aan beeldmateriaal uit gekomen. Hij heeft ook de iconische foto gemaakt van Francis Foley, die buiten zijn weten om een lokale beroemdheid is geworden. Toen diens broer hier een jaar na de bevrijding kwam, zag hij de foto in de etalage van Warlop en viel hij achterover! Mensen *verkeken* zich hier soms aan de bevrijdingstroepen, ze wisten niet wat op

hen afkwam. Onze moeder vertelde vaak dat haar nicht Irma in de feestelijkheden na de bevrijding een avondje uit was geweest met een Canadees van kleur. Haar vader, nonkel Marcel de jachtopziener, viel van zijn stoel toen ze thuiskwamen ... We vinden het wel belangrijk dit soort anekdotes te delen, want de minderheden binnen de bevrijdingsmacht zijn volledig onderbelicht. Zij hebben hier als helden gestreden, maar haalden de geschiedenisboeken niet. Hetzelfde geldt voor bepaalde individuen, zoals de vooroorlogse schepen Camille Deckers die tijdens de bezetting is moeten uitwijken naar Kaprijke. Nadat de oorlogsburgemeester in september het hazenpad had gekozen, werd Deckers verzocht de taak van burgemeester op zich te nemen. De massale toeloop van vluchtelingen uit Heist en omliggende dorpen vormde een enorm probleem voor de voedselbevoorrading. Burgemeester Deckers voorkwam een hongersnood door slachthuizen, rantsoeneringen en dergelijke voorzieningen te organiseren. Een ware uitdaging tijdens de zware beschietingen van oktober. Vandaag is een klein straatje in Knokke naar hem genoemd, maar niemand die stilstaat bij wat hij voor ons

betekend heeft, de man verdiende meer,” aldus Danny Jones. Zijn broer Freddy heeft dan weer met Generaal-Majoor Spry kunnen spreken. Die vertelde dat zijn Duitse tegenhanger na zijn aanhouding naar hoeve Hazegras is verplaatst, waar hij aanvankelijk enkele glazen rum kreeg aangeboden om hem wat loslippiger te maken. Beide generaals hebben na de oorlog trouwens contact gehouden, en in hun briefwisseling komen heel wat onbekende details over de slag naar boven. Zo bleek Eberding kritiek te hebben op de manier waarop zijn soldaten gefouilleerd werden of de doelwitten die de Canadezen viseerden. “Die getuigenissen herinneren ons ook aan het feit dat een oorlog niet zwart/wit is,” vervolgt Lannoy. “Een oud-strijder vertelde dat hij in Biervliet een pasgeboren baby uit een bierkelder bevrijd heeft, samen met zijn vijfjarige broer, zijn moeder, en ... de Duitse soldaat die haar in vol bombardement heeft helpen bevallen. We hebben die laatste ook kunnen traceren, zo iemand is geen slecht mens. Maar zo ging het dus: moeder en kinderen op één amfibievoertuig voor evacuatie, de vijand op een ander richting krijgsgevangenkamp. Jaren later baatte de broer een

Zeedijk 697
Knokke

Latemstraat 5 - 8
Sint-Martens-Latem

Nieuweweg 6
Laren (NL)

horus-gallery.com

pompstation uit met een cafetariaatje. We zijn daar met een groep veteranen gaan eten, geweldig.”

De gebroeders Jones, Lannoy en Overstraete hebben de handen vol met het ontvangen en rondleiden van buitenlandse delegaties, oud-strijders en hun nazaten in onze streek. Ze doen het echter met heel veel enthousiasme en plezier. “De vriendschap druipt eraf,” aldus Lannoy. Door de jaren heen bouwden ze een internationaal netwerk op, dat de onderbelichte kanten van het verhaal helpt ophelderen. Zo konden ze verschillende foto’s van Canadezen met een donkere huidskleur oprakelen en die met de hulp van professor Cathy Grant identificeren. Zij is de dochter van een oud-strijder van de Royal Canadian Air Force en heeft tal van werken gepubliceerd over Afro-Canadese soldaten. “Er hebben ook heel veel *natives* meegevochten in de Slag om de Schelde. Die mannen waren fantastische scherpschutters, maar zij blijken tot onze spijt moeilijker te traceren,” zegt Freddy Jones. “De geschiedenis heeft

hen geen eer aangedaan, ze zijn na de overwinning rechtstreeks terug naar hun reservaten gestuurd en in de vergetelheid geraakt. En toch mag hun aandeel niet verloren gaan, dus wij vertellen het weinige dat we over hen weten.” Hetzelfde geldt voor de Polen, echte *underdogs* in het geallieerde leger die nochtans de volledige streek van Ieper, Poperinge, Roeselare, Tielt tot Sint-Niklaas hebben bevrijd onder leiding van Generaal Stanislaw Maczek. Een kleine Poolse troepenmacht streed ook mee in de Zwinvlakte. Daarom zal er dit jaar ook een Poolse *flag party* meestappen. “We willen hen uiteraard met alle eer ontvangen en zijn al volop bezig met de analyse van de partituren van hun volkslied!” De inspanningen lonen: het For Freedom Museum is geselecteerd als stop op de Liberation Route Europe, een wandel- en fietsroute die vanuit Normandië via België en Nederland richting Duitsland loopt. Wie straks dus langs een stukje waardevolle geschiedenis wil wandelen of fietsen, weet wat gedaan!

KH